

ROMANLARININ GÖLGESİNDE KALAN BİR ŞAİR: ABBAS SAYAR

*Ercan KÖKSAL**

ÖZET

Bu çalışmada amacımız, romanlarıyla anılan, ancak şiirleri daima geri plana atılan bir sanatçının şiirlerini tanıtmak olacaktır. Zira Abbas Sayar, yalnızca romanlarıyla değil, şiirleriyle de Türk edebiyatında önemli bir yere sahiptir. Bu çalışmada Abbas Sayar'ın şiirlerine etki eden unsurları ve sanatçının yararlandığı kaynakları ortaya koymaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Abbas Sayar, Gönül Sandalı, şiir, Garip Akımı, şair.

A POET IN HIS NOVELS SHADOW; ABBAS SAYAR

ABSTRACT

In this study it is aimed to introduce a poet who is consistently remembered by his novels, and his poems which are always thrown out background. Abbas Sayar has an important place in our literature not just because of his novels but also the poems which he wrote. In this study it will be focused on the elements which have influence upon Abbas Sayar's poems and the sources which the poem benefited from in his works.

Key Words: Abbas Sayar, Gönül Sandalı, Poetry, Interesting Movement, Poet.

*Öğretmen, Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili Ve Edebiyatı Bölümü, Yeni Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalı, ekoksal2005@hotmail.com

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

Giriş

Türk edebiyatında bazı isimler vardır; hem yazarlık hem de şairlikleriyle tanınmışlardır. Ama bazen bu sanatkarların yazdıkları romanlar ve hikâyeler şairlerini gölgede bırakıp bu yönleriyle tanınmalarına engel teşkil etmiştir. Bu sanatçılardan birisi de Abbas Sayar'dır. Sayar da romanlarıyla, özellikle de Türk edebiyatında önemli bir yeri olan *Yılkı Atı* romanıyla ön plana çıkmıştır. Onun romandaki bu başarısı şairlik yönünü gölgede bırakmıştır. Oysa Abbas Sayar'ın şairleri de en az romanları kadar ilgi çekicidir. Behçet Necatigil *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü* adlı eserinde edebiyata şairle başladığı ve dört şiir kitabı çıkardığına dair bir satırlık bir bilgiyle yetinmiştir. O da sadece romancılığı üzerinde durmuştur.¹

Abbas Sayar ilk şiir kitabı olan *Gönül Sandalı*'nı 1946 yılında 23 yaşındayken yayımlamıştır. Bu şiir kitabı onun aynı zamanda ilk eseridir. 1955 yılında *Sere Serpe*, 1959 yılında *Neco'ya Mektuplar* ve *Gibi*, 1966 yılında *Şey* ve *Esinti*, 1992 yılında ise *Boşluğa Takılan Ses* olmak üzere toplam yedi şiir kitabı yayımlamıştır. Şiirlerinde hece ölçüsünü ve serbest ölçüyü kullanmakla beraber aruzla da şiirler kaleme almıştır. Şiirlerinde aşk, gurbet, ölüm gibi konulara geniş bir şekilde yer veren Abbas Sayar, tasavvuftan da geniş ölçüde faydalanmıştır. Bununla birlikte şiirlerinde halk söyleyişleri de geniş bir yer tutar. Şiirlerinde dönemin akımlarından, özellikle de Garip Akımı'ndan etkilendiği görülür. Abbas Sayar'ın edebî şahsiyetinin anlaşılması açısından, ilk şiirlerini kaleme aldığı yıllarda edebiyat dünyasında etkili olan ve Sayar üzerinde de etkisi gözlemlenen Garip Akımı'yla ilişkisine bakmak yerinde olacaktır.

Abbas Sayar Şiiri ve Garip Akımı

1940'lı yıllar Türk edebiyatında, özellikle de şiirde yeni bir oluşumun yaşandığı bir dönemdir. Bu dönemde Orhan Veli Kanık, Melih Cevdet Anday ve Oktay Rifat şiirde yeni bir çizgi içerisine girmiş; 1941 yılında çıkarılan *Garip* adlı kitap ile yeni bir şiir anlayışı geliştirmişlerdir. Bu anlayışla o güne kadar şiirde genel kabul görmüş bütün anlayışları kökten kaldırmayı planlamışlardır. Onlara göre şiir, hayatta var olan ve insanın yaşadığı her şeyi konu edinebilmeliydi. Hiçbir konu ayırımına gidilmemeliydi ve kafiye, ölçü gibi şiir için o ana kadar gerekli görülen bütün kurallar şiirden uzaklaştırılmalıydı.

*Bu çalışma 29-30 Nisan 2009 tarihlerinde Girne Amerikan Üniversitesi Genç Bilim İnsanları Kongresi'nde sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.

¹ Behçet Necatigil, *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*, Varlık Yayınları, İstanbul 2003, s.360

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

Zira bütün bunlar şiirde yaratıcılığı engelleyen unsurlardı. Garip Akımı'nın etkili olduğu 1940'lı yıllarda birçok şair bu akımın etkisi altında kalarak şiir denemeleri yapmaya başlamıştır. Bu şairlerden birisi de Abbas Sayar'dır.

Abbas Sayar, *Gönül Sandalı*'ndaki birçok şiirinde Garip Akımı'nın etkisinden kurtulamamıştır. Sayar, yazmış olduğu şiirlerinde özellikle de Orhan Veli etkisinde kalmıştır. Orhan Veli'nin şiirindeki rahat söyleyiş, hayatın sıradan konuları ve şiirlerinde kullandığı terdit gibi bazı özellikler Abbas Sayar'ın şiirlerinde de etkisini gösterir.

“Düşünceme İhtar” şiirinde Abbas Sayar, Orhan Veli'nin neredeyse artık bir tarz haline getirdiği, şiiri beklenmedik bir sonla bitirme yani terdit sanatını ustalıkla kullanmıştır. Yine bu şiirde konuşma havası da dikkati çeken bir diğer unsurdur.

DÜŞÜNCEME İHTAR

*Tasası sana mı düştü ömrümün?
Ahirette günahımı senden mi soracaklar?
Nedir bu bana ettiklerin?
Nedir elinden çektiğim?
İyi söyledim anlamadın
Kötü söz sana yakışmaz
Ama benim de dert çekmeye niyetim yok
Arkadaş sözün kısası;
Ya sen adam gibi oturursun,
Ya ben tımarhaneyi boylarım.²*

Abbas Sayar “Düşünceme İhtar” şiirinde denediği bu tarzı “Gönlüme İhtar” şiirinde de tekrarlamıştır. Bu şiirde de şair, söyleyeceklerini süslü, sanatlı sözcüklere yer vermeden, sıradan bir dille ve rahat bir üslupla söylemeyi tercih etmiştir.

GÖNLÜME İHTAR

*Sen de anamı ağlattın benim
Ama babanızın uşağı yok,
Dünyaya çile çekmeye gelmedim.
Efendi gibi oturursan otur;
Yoksa defederim dışarı³*

² Abbas Sayar, *Şiirler*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2002, s.29

³ Age. s.30

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

Sayar, 1947 yılında İstanbul'a Türk Dili ve Edebiyatı eğitimi görmek için gitmiştir. Öğrencilik ve gazetecilik yaptığı bu yıllarda kendisini Beyoğlu eğlencelerinin de içinde bulmuştur. Bununla beraber yine o dönemlerde başta Necip Fazıl Kısakürek⁴ olmak üzere birçok edebiyatçının içinde bulunduğu ortamlara girmiştir. Necip Fazıl dışında diğer edebiyatçılarla olan münasebetlerinden çok fazla söz etmediği için etkileşimin ne ölçüde olduğunu tam manasıyla bilemiyoruz. Ancak şiirlerinden anladığımız kadarıyla Orhan Veli'nin Abbas Sayar üzerinde büyük bir tesiri olmuştur. Her iki şairin karakter özellikleri ve şiirleri arasındaki münasebetlere de bakıldığında aslında aralarında çok büyük ayrımların olmaması dikkati çeker. Abbas Sayar da Orhan Veli gibi hayatı dağınık şekilde yaşayan bir sanatçıdır. Onun dağınıklığı elbette şiirine de büyük oranda yansımıştır. Bu etkilenmeyi yukarıda verdiğimiz örneklerle de göstermeye çalıştık.

Şairin kimi şiirlerinde dikkati çeken diğer bir yön ise Orhan Veli şiiriyle ahenk ve musiki yönünden benzerliklerdir. *Boşluğa Takılan Ses* adlı kitabında yer alan "Bildiri" şiirindeki musiki ve ahengin Orhan Veli'nin "Eskiler Alıyorum" şiiriyle büyük bir benzerlik taşıdığı görülmektedir.

BİLDİRİ

*Ne olacak senin halin
Martı kuşu
Ben de denizi satın aldım
Arpa ekip darı biçeceğim
Maviden yeşile geçeceğim.*

Ne olacak senin halin

Su!

*Seni uçuracağım
Üç-beş süzgeçten
Geçireceğim*

⁴ Yozgat Gazetesi sahibi ve Başyazarı Osman Hakan Kiracı, kendisiyle yapılan bir sohbette Abbas Sayar'ın Necip Fazıl'ın tezgâhından çıktığını söylemişti. Yine bu sohbette 1970'li yıllarda Yozgat'a bir konferans için gelen Necip Fazıl'ın "Abbas ne yapıyor? Zamanında bana çok gelirdi" dediğini nakletmişti. Osman Hakan Kiracı'nın bu söyledikleri bu etkilenmeyi ispat eder niteliktedir. 12 Ağustos 2009 tarihinde Abbas Sayar'ın 10. Ölüm yıldönümünde Sayar'ın oğlu Prof. Dr. Ahmet Güner Sayar da Osman Hakan Kiracı'nın daha önce söylediklerinin benzerini anlatarak Abbas Sayar'ın ilk dönemlerde Necip Fazıl'ın etkisi altında olduğunu onaylar. Ancak her iki farklı kişinin bu tespitlerine karşın biz eserlerinde bu etkilenmeyi somut bir şekilde tespit edemedik.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

*Aklın varsa su
Gökyüzüyle barış⁵*

Bu şiirde özellikle ilk beş dize ile Orhan Veli'nin;

ESKİLER ALIYORUM
*Şiir yazıyorum
Şiir yazıp eskiler alıyorum
Eskiler verip Musikîler alıyorum
Bir de rakı şişesinde balık olsam⁶*

dizeleri arasında musiki ve anlatım tarzı yönünden bir benzerlik dikkati çekmektedir. Abbas Sayar'ın şiirinde Orhan Veli'nin şiirleriyle aynı özellikleri taşıyan birçok şiirine rastlamak mümkündür.

Orhan Veli'nin "İstanbul Türküsü", Abbas Sayar'ın şiirinde yeni bir tarza bürünmüştür. Herkesin bildiği "*İstanbul'un orta yeri sinama/Garipliğim mahzunluğum duyurmayın anama*" dizeleri Abbas Sayar'ın şiirinde birdenbire (hayatının büyük bir bölümünü de geçirdiği) "*Yozgat'ın orta yeri saat kulesi/Bilesi de benim derdim bilesi*" şeklinde başlayan yeni bir şiire dönüşüvermiştir:

TAHTEREVALLİ
*Yozgat'ın orta yeri saat kulesi
Bilesi de benim derdim bilesi
Ben olmuşum çırçır pınar lülesi
Ziya'm yaşasın da beni öldürün⁷*

"İstanbul Türküsü" ile bazı noktaları benzerlik gösteren bu şiirdeki bir diğer benzerlik ise "İstanbul'u Dinliyorum" şiiri arasındadır. Orhan Veli'nin bu şiirinde de açıkça görülmekle beraber, İstanbul'a olan tutkusu zaten herkes tarafından bilinir. Abbas Sayar da Yozgatlı olması hasebiyle, bu şehre (Yozgat) olan tutkusunu şiirlerinde yansıtmıştır. Zaten onun eserlerinin birçoğunda da Yozgat'ı ve çevresini insanlarıyla birlikte ele alması bunun en açık göstergesidir. Burada Orhan Veli'nin "İstanbul'u Dinliyorum" şiirinden etkilenerek yazmış olduğu şu dizeler de bu tutkuyu açıkça gösterir. O da aynen Orhan Veli gibi sevdiği mekânları insanlarıyla

⁵ Sayar, age. s.91

⁶ Orhan Veli Kanık, *Bütün Şiirleri*, Adam Yayınları, İstanbul, 2001, s.69

⁷ Sayar, age, s.142

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

birlikte canlı bir şekilde tasvir etmiştir. Bu doğrultuda aşağıya aldığımız dizelere dikkat çekmek gerekir.

TAHTEREVALLİ

Tuzkaya'da bir ev

Bir küçük ışık süzüyor pencereden dışarı

Bir testi bekliyor şekerpınarı

Bir çocuk korka korka ağlıyor

Uyuyor büyük suskunluğunda Çatak Mezarlığı⁸

Burada örnek olarak verdiğimiz dizeler ile Orhan Veli'nin "İstanbul'u Dinliyorum" şiirindeki şu dizeler bazı yönlerden büyük benzerlikler taşımaktadır:

İSTANBUL'U DİNLİYORUM

İstanbul'u dinliyorum gözlerim kapalı

Kuşlar geçiyor derken;

Yükseklerden sürü sürü, çığlık çığlık.

Ağlar çekiliyor dalyanlarda;

Bir kadının suya değişiyor ayakları;

İstanbul'u dinliyorum gözlerim kapalı⁹

Bu dizelerde Abbas Sayar'ın "Bir testi bekliyor şekerpınarı / Bir çocuk korka korka ağlıyor" dizeleri ile Orhan Veli'nin "Ağlar çekiliyor dalyanlarda / Bir kadının suya değişiyor ayakları" dizeleri söyleyiş açısından büyük benzerlikler taşımaktadır.¹⁰ O, Orhan

⁸ Sayar, *age* s.142

⁹ Kanık, *age*, s.101

¹⁰ Abbas Sayar'ın "Tahtiravalli" başlığını taşıyan bu şiirinden sonra 01.03.1990 tarihinde Yozgat Gazetesi'nde yayımlanmış olduğu "Yozgat'ı Dinliyorum" adlı şiir de Orhan Veli'nin Abbas Sayar üzerindeki etkisini göstermesi açısından önemlidir. Bu iki şiir hem kendi içerisinde hem de Orhan Veli'nin İstanbul'u Dinliyorum şiiriyle benzerlik taşımaktadır.

Yozgat'ı Dinliyorum
Yozgat'ı dinliyorum gözlerim kapalı
Geyik tepesinden bir güneş,
Selamlıyor büyük sabahı,

Güleç güleç vuruyor
Tuzkayanın, şekerpınarın,
Çatak mahallesinin evlerine...

Cam ısınıyor,
Sobaları yanmayanlara,

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

Veli'nin Sehl-i mümteni dediğimiz söylenmesi kolay gibi görülen ama kolaylıkla söylenemeyen şiir tarzını da kendi şiirlerinde kullanmıştır.

GÖRE

Bir ucunda dünyanın

Biri birine tokat attı

- Hey ulan hey!

Öbür ucunda dünyanın

Bir çocuğun ayağına diken battı

- Vay anam vay!

Abbas Sayar, şiirlerinde Orhan Veli'nin şiirlerinde kullandığı isimlerin benzerlerini de kullanır. Örneğin, Orhan Veli'nin "Kitabe-i Seng- i Mezar" şiiri Abbas Sayar'da Seng-i Mezar oluvermiştir. Bazı isimlerin ise eş anlamlısını ya da çağrıştırdığı diğer

Ateşleri tütmeyen evlere, odalara,

- Merhaba diyor...

Ne bir kilim ne bir halı

Yozgat'ı dinliyorum, gözlerim kapalı...

İştahsız motor sesleri doluyor kulağıma,

İsteksiz saat kulesinin vuruşu,

Atatürk'ün alan'a isteksiz bakışı,

Parkta kesilmiş kavakların,

Gazeli kalmamış dalı,

Yozgat'ı dinliyorum gözlerim kapalı.

Oturuyorum Çamlığın tam ortasına,

Çam gövdeleri hışır hışır geriniyor,

Sabahın ilk yeli geçiyor üstlerinden,

Yaprakları gövdeye "Merhaba" diyor,

Çamlık tepesinde bir kara çalı,

Yozgat'ı dinliyorum, gözlerim kapalı,

Mavi yutuyor boşlukta alı

Yozgat'ı dinliyorum gözlerim kapalı

İştahsız gıcırtilar geliyor dükkan kapılarından

Biri, birine yalandan "Merhaba" diyor,

Sonra "Selamünaleyküm" dolaşiyor kahve masalarına

Düşünce umudu yiyor.

Bugün günlerden Salı,

Bir sitil yoğurt alıyorum,

Ve Yozgat'ı dinliyorum

Gözlerim kapalı

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*

Volume 4/8 Fall 2009

anlamalarını kullanmıştır. “Ücretsiz” ve “Yanaşma Şiir” bunlara örnek olarak verilebilir.

Divan Şiiri Geleneği ve Tasavvuf

Muhsin Macit “günümüz şairlerinin divan edebiyatına yönelişleri, estetik kaygılarından kaynaklanan bir sorundur.”¹¹ der. Abbas Sayar da bir şair olarak böyle bir kaygıyı taşımış olabilir. Bunun içindir ki şiirine daha da kuvvet kazandırabilmek adına divan şiirine ve geleneğe yönelmiştir. Abbas Sayar’ın geleneğe yönelmesindeki bir başka ihtimal Muhsin Macit’in de yine yazısının devamında ifade ettiği gibi kültür ve sanat alanındaki bir değişimin göstergesi¹² de olabilir. Zira Abbas Sayar’ın divan edebiyatının etkisi altında ilk şiir denemelerini yaptığı yıllar 1940’lı yılların sonları 50’li yılların başlarıdır. Bunda da almış olduğu Türk Dili ve Edebiyatı eğitimi ve hocalarının etkisi olabilir. Bir başka ihtimal de onun muhafazakâr bir çevre içerisinde yetişmiş olmasıdır. Zira babası Latif Efendi Sûfi meşreb bir kişidir. Aile çevresi de yine aynı özelliğe sahiptirler. İstanbul’da yapmış olduğu ilk evlilikten sonra da kendisini Sûfi meşreb insanlar içerisinde bulmuştur. Bütün bunlar Abbas Sayar’ın divan edebiyatı ve tasavvufu şiirinde işlemede etkili olmuş olabilir. Ancak Abbas Sayar’ın divan edebiyatı geleneğinin etkisi altında yazdığı şiirlere bakarak onun divan şiiri ve gelenekten tam manasıyla yararlanabildiğini ve bu geleneği şiirinde incelikle işleyebildiğini söyleyemeyiz. Onun gelenekten yararlanması biraz daha yüzeysel olmuştur.

Abbas Sayar, özellikle Divan şiirinin şekil özelliklerinden faydalanmış ve aruz ölçüsüyle gazeller yazmıştır. Ancak şairin kimi gazellerinde aruzu başarıyla uygulayamadığı görülmektedir. Şiirinin birçok yerinde aruz kusurlarına rastlamak mümkündür. Aşağıya örnek olarak aldığımız beyitlerde de bunu görmek mümkündür.

*Bülbülü gül özlemiyle eyledim dikene tutsak
Suyu bulutla değiştirm gülde kabım kalmadı¹³*

....

*Şikâyet-i şekvâda ne fayda var ey Nail
İşte geldim gidiyorum ben de âdım kalmadı¹⁴*

¹¹Muhsin Macit, *Gelenekten Geleceğe Modern Türk Şiirinde Geleneğin İzleri*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2005, s.4

¹²Muhsin Macit, *age*, s.6

¹³Sayar, *age*.s.176

¹⁴Sayar, *age*. s.176

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

Aruzun müfteilün/müfteilün/müfteilün/müfteilün kalıbıyla yazılan birinci beyitin özellikle de birinci dizesinin birçok yerinde imale ve zihafalara rastlamak mümkündür. Yine aruzun fâilâtün/fâilâtün/fâilâtün/ fâilün kalıbıyla yazılan ikinci örneğimizde de aynı kusurlar dikkati çekmektedir.

Abbas Sayar da Dîvan şairleri gibi söz sanatlarına geniş bir şekilde yer vermiştir. Abbas Sayar'ın Dîvan şiiri ve gelenekten yararlanması daha çok biçimsel anlamda olmuştur. Geleneği alıp yeni bir forma büründürmek yerine onu aynen kullanmayı tercih etmiştir. Divan şiirinde klasik bir mazmun hâline gelmiş olan gül, bülbül ve dikenî Abbas Sayar da aynı çağrışımlarıyla kullanmıştır.

Abbas Sayar da Divan şairlerinin yaptığı gibi mahlas kullanma geleneğine uymuş ve birçok gazelinde “Nail” mahlasını kullanmıştır.

Şairin kimi gazellerinde Nefî gibi hicivler söylediği görülür. O, yazmış olduğu bazı şiirlerinde günümüz insanının içinde bulunduğu durumu ve bencilliğini, yardım bilmezliğini eleştirmiştir.

GAZEL

*Öyle bir âlemdeyiz ki bey beye ikram eder
Mazlumu fakr-ü zaruret ıstıraba râm eder*

*Kalmamış ümmette tevhit anlamak mümkün değil
Kimi derd-i gam içinde kimi de bayrâm eder*

*El verir gün el elinden beş dokuz bir şey yapar
Savurur akçe-i bayrak kendince bir nâm eder*

*Alır aklın başından bir cemaat türetir
Din devlet bilmeyeni başına imam eder*

*Senliğini senden önce güden bir çobanın var
Savurur sel kumunu billûr eder câm eder*

*Karınca kanadında el de dilde dolaşır
O ne yaparsa yapar en sonu tamâm eder¹⁵*

İçinde bulunduğumuz toplumda elbette bir sosyal eşitsizliğin olduğu inkâr edilemez. Zenginler, gününü gün ederken yoksullar da bin türlü sıkıntı içerisinde yaşamaktadırlar. Ekonomik durumları yerinde olan elit kesim gösteriş uğruna her türlü savurganlığı yaparken yoksulları hiçbir şekilde görmezler. Abbas

¹⁵ Sayar, *age.* s.177

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

Sayar da yazmış olduğu bazı şiirlerinde insanlar arasındaki bu eşitsizliği ve savurganlığı dile getirmiştir.

Toplumsal hayatta, eleştirilmesi gereken konular yalnızca ekonomik alanda değildir. Bununla birlikte çok farklı çarpıklıklar da söz konusudur. İşinin ehli olmayan kişilerin başa geçmesi ve sözde birilerini yönetmeye kalkışması da şair tarafından ironik bir dille anlatılmıştır. Bu insanlar sözde liderlik vasıflarını kullanarak birilerini yönetmeye çalışırlar. Abbas Sayar da bu tip insanları şiirinde eleştiri konusu yapar. Bu şiirde dikkati çeken bir başka yön ise tasavvufur. Şair bazı eleştiriler yapmakla beraber tasavvufi öğelerden de yararlanmayı ihmal etmez. Her ne kadar toplumda bir başıboşluk varmış gibi görünse de görünmez bir el yine her şeyi yoluna koyar.

Şair, bir başka şiirinde insanların dünya hayatına dalmasını, hayatın gayesini ve ölümü unutmasını, en önemlisi de Allah'ı ve hesap gününü unutmasını eleştiri konusu yapar. O, bu durumu şu beyitlerle dile getirir:

GAZEL

*Olduk pis mide esiri sattık manâyı çarşû pazarda
Olmazlığa açtık kapı olurda imkânı unuttuk*

*El açtık boş yere üşük avuç içimizle
Allah Allah Allah derken sonra Allah'ı unuttuk¹⁶*

Abbas Sayar sadece beyit tarzında yazdığı şiirlerinde değil serbest ölçü ile yazmış olduğu şiirlerinde de gelenekten faydalanma yoluna gitmiştir. Bu şiirlerinde geleneği farklı bir şekilde şiirine malzeme yapmıştır. Geleneğin içerisinde yer alan kıssalar ve menkıbeler şairin şiirinde malzeme olarak kullanılmıştır. “Üç Renkli Dünya” adlı şiirinde Yunus peygamberin sabaha karşı gemiden denize atılması ve balığın karnındaki hâli, şair tarafından farklı bir tarzda konu edilmiştir.

ÜÇ RENKLİ DÜNYA

*Tutup attılar okyanusa
Sabaha karşı gemiden.
Yıldızlar uzattı iplerini
Işıklar erirken pencerelerde..*

*Karanlık üç renkli göründü
Birinde su yuttum.
Birinde balık karnında dünya
Birinde yaşamak arzusu¹⁷*

¹⁶ Sayar, age, s.178

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

Divan edebiyatında yine fazlaca malzeme yapılmış bir başka konu olan Leyla ile Mecnun da Sayar'ın şiirlerine malzeme olmuştur.

BİR EVVELİ
Kimi Z'de kimi A'da
Mecnun'un akli Leyla'da
Üç beş gün kalıp dünyada
Aşk çirasın yakıp gitmiş¹⁸

Abbas Sayar, geleneğin etkisi altında yazmış olduğu şiirlerinde Hz. Peygamber ve bazı din büyüklerini de övmüştür. Peygamber Efendimiz için yazmış olduğu “Hz. Muhammed’e” adlı şiirinde şair, Peygamber efendimizi överek ondan medet dilemiştir.

HZ. MUHAMMED'E
Huzuruna geldim kara
Medet senden ya Muhammet
Günahkâr aciz kullara
Medet senden ya Muhammed

Koymazsın Mü'mini darda
Yol gösterip tipi karda
Kalmaz ümmetin kenarda
Medet senden ya Muhammed¹⁹

Yukarıda verdiğimiz örnek dışında “Efendime Gazel” adlı şiir de yine Peygamber Efendimiz’i övmek maksadıyla yazılmış şiirlerden biridir. “Vahdet” adlı şiirinde ise Allah’ın varlığını ve birliğini, yaratılışın manasını dile getirmiştir. Bu şiirinde aslında Sayar, bilinenin aksine tasavvufa hiç de uzak olmadığını ispat etmektedir.

VAHDET
Her hücrede eşyada görünen âyet benim
Sabrın son noktasında devlet, vilayet benim

¹⁷ Sayar, age, s.62

¹⁸ Sayar, age, s.224

¹⁹ Sayar, age, s.219

*Ağaçtaki daldaki vahdetteki sırda var,
Şüpheye açık kapı, ve de o şâyet benim
Var olmaya, benliğe, yürekteki iltifât
Kendin kendine ihtar, şekvâ şikâyet benim
İdrâke göz açtırmaz, toz duman ortasında
Yokluktan bir başlayış, evvel nihayet benim
Anbardan can kurtarıp, toprağa düşen tohum
Koyun, keçi, inekte kıl, deri ve et benim
Lebbeyk denen bir günün pek çok, çok çok öncesi
Evetsizlikte biten ilk ve son evet benim²⁰*

Bu örnekler dışında, “Niyazi Mısri’yi Tanzir”, “Kuşadalı İbrahim Efendi’yi Tanzir”, “Mevlana’ya” gibi şiirler de onun kaleminden çıkmıştır. Niyazi Mısri’nin;

*Zât-ı Hakta mahrem-i irfân olan anlar bizi,
İlm-i sırda bahr-ı bî-pâyân olan anlar bizi.*

*Bu fenâ gülzârına bülbül olanlar anlamaz,
Vech-i bâkî hüsnüne hayrân olan anlar bizi.²¹*

.....

şeklinde başlayan dokuz beyitlik gazelini sekiz beyit şeklinde tanzir etmiştir.

*Varlığında var edip cân olan anlar bizi
Benliğinden el çekip virân olan anlar bizi.*

*Düşmüşüz ol râha kim terk-i hil’ât eyleyip,
Bir zamandan sıyrılıp bir ân olan anlar bizi²²*

.....

Kuşadalı İbrahim Efendi’nin “Vech-i yâre düş olan âlemde seyran istemez/Cânını cânâna teslim eyleyen can istemez”²³ redifli gazeli de Abbas Sayar tarafından tanzir edilmiştir.

Aşkî canda bulan özge gayri irfan istemez

²⁰ Sayar, age, s.188

²¹ Kenan Erdoğan *Niyâzi-i Mısri Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1998

²² Sayar, age, s. 214

²³ <http://www.istanbulbirmokta.com/detay.php?yazi=632>

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

Pâdişah-ı âlem olsa anı mihmân istemez

*El çekip nisbet ilinden çöl geçer Mecnun misâl
Rabbimin der cümle haller anda Rahman istemez²⁴*

.....

Nedim'in "Murâdın anlarız ol gamzenin iz'anımız vardır/Beli söz bilmeziz ammâ biraz irfanımız vardır"²⁵ şeklinde başlayan gazelini Abbas Sayar aşağıdaki gibi tanzir etmiştir.

*Bazar-ı dehrde geçmez ilmimiz irfanımız vardır
Cefaya derde katlanmış garip bir canımız vardır*

*Gülerken ağlarız amma geçer her demi ağyarın
Kitab-ı ömürde elbet bir güzel mısramız vardır²⁶*

.....

Yukarıda verdiğimiz örneklerle Sayar'ın şiirlerindeki Divan şiiri, tasavvuf ve gelenekle olan ilişkisini göstermeye çalıştık. Bu örneklerin, Abbas Sayar'ın şiirinin Divan edebiyatı ve gelenekle olan bağlantısının anlaşılmasında yeterli olduğu kanaatindeyiz.

Halk Şiiri ve Halk Kültürü ile İlgili Ögeler

Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte Halk şiirine yönelim artmış, hece ölçüsüyle yazılan şiirlerin de sayısı artmaya başlamıştır. Sonraki yıllarda Türk edebiyatında önemli bir yere sahip olan şairler hece ölçüsüyle yazmış oldukları şiirleriyle tanınmışlardır. Şüphesiz buna en güzel örnekler Ahmet Kutsi Tecer, Necip Fazıl Kısakürek, Ahmet Hamdi Tanpınar, Ârif Nihat Asya gibi şairlerdir. İsmi saydığımız şairler dışında da heceyle şiir yazanlar olmuştur. Bunlardan birisi de Abbas Sayar'dır. Sayar da şiirlerinde hece ölçüsünü kullanmış, bununla birlikte Halk edebiyatının belli başlı mazmunlarına şiirlerinde geniş bir yer vermiştir. Bu mazmunlardan birisi de sevgili için kullanılan "kalem kaş"tır.

YATTIN MI GÜLÜM?

*Aklım ermedi cilvene
Hiç rastlamadım gülmene
Kalem kaşlarını yine
Çattın mı gülüm çattın mı?²⁷*

²⁴ Sayar, *age*, s. 214

²⁵ Muhsin Macit, *Nedim Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1997

²⁶ Sayar, *age*, s.173

²⁷ Sayar, *age*, s.24

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

Hece ölçüsüyle yazmış olduğu şiirlerinde Sayar'ın, Karacaoğlan gibi sevgilinin cefasından yakındığı görülür. Şiirlerini çoğunlukla dörtlkle yazan ve uyaklara yer veren Abbas Sayar, genellikle hecenin 8'li ve 11'li ölçüsünü kullanır. Bazı dörtlük şiirlerinde Halk şairleri gibi son dörtlkte mahlas kullanma geleneğine de uymuştur.

YATTIN MI GÜLÜM?

Altın bilezik kolunda

Nail'se kuldur yolunda

Bülbül olup gül dalında

*Öttün mü gülüm, öttün mü?*²⁸

Abbas Sayar aruz ölçüsünde olduğu gibi ilk dönem hece ölçüsüyle yazmış olduğu şiirlerinde de heceyi başarıyla kullanamamıştır. Aşağıda verdiğimiz örnekte de 11'li hece ölçüsüyle yazmaya çalıştığı bir dörtlük şiirin ilk dizesini 11'e tamamlayamadığı görülmektedir.

GİDERİM

Kara toprak çağırsa içine;

Anlatacak derdi varsa giderim

Karışmışım bir vefasız göçüne,

*O ellerde merdi varsa giderim.*²⁹

Onun ilk dönem şiirlerinde Yunus Emre'ye olan ilgisini görmek mümkündür. Yunus Emre'ye olan bu sevgisini ona yazmış olduğu bir şiirle dile getirir. Ancak bu şiir, Yunus Emre'nin "*Şol cennetin ırmakları / Akar Allah deyu deyu*" şeklinde başlayan şiirinin sadece redif kısmı esas alınarak yeni bir forma büründürülmüş hâlidir.

YUNUS'A

Başın eğmiş sol yanına

Geçmiş -Allah deyu deyu-

Aşk şarabın yudum yudum

*İçmiş -Allah deyu deyu-*³⁰

Abbas Sayar, bilindiği gibi ömrünün büyük bir bölümünü (ara ara İstanbul ve Ankara'da yaşasa da) Yozgat'ta gazetecilik ve çiftçilik yaparak geçirmiştir. Bu da onun edebî şahsiyetinin oluşmasında önemli bir etkiye sahiptir. Zira Abbas Sayar'ın köylüyü yakından tanınması ve onlarla bir arada yaşaması eserlerini de

²⁸ Sayar, *age*, S.24

²⁹ Sayar, *age*, S.19

³⁰ Sayar, *age*, S.17

etkilemiştir. Şiirlerinde içinde yaşadığı bu toplumun ağız özelliklerinden geniş ölçüde yararlanmışır. O, bölgesel söyleyişleri şiirlerinde çoklukla kullanır.

ÇIKASICA GÖZÜM
Seni çıkasica gözüm
Nerden gördün o güzeli
Kara bakasica gözüm
*Nerden gördün o güzeli*³¹

şeklinde başlayan şiirindeki bölgesel söyleyişler, Yozgat ve çevresine ait beddua örneği, veya;

MEMED'İN ÖLÜMÜ
Ölüyom anam ölüyom
O ne biçim laf yavrum
*Sen ölme anan ölsün*³²

gibi köylünün dil özelliklerini yansıtan dizelere sıklıkla yer vermiştir. Yine Yozgat ve yöresinde herkes tarafından bilinen ve meşhur bir aşk hikâyesi olan, daha sonra türkü hâline de getirilen “Ziya'nın Türküsü”, şairin şiirinde malzeme olarak kullanılır.

ZİYA'NIN TÜRKÜSÜ
Çamlığın başında tüter bir tütün
Acı çekmeyenin yüreği bütün
Ziya'mın atını pazara dutun
*Gelen geçen Ziya'm ölmüş desinler*³³

dizeleriyle başlayan “Ziya'nın Türküsü”, Abbas Sayar'ın şiirinde aşağıdaki şeklini alır.

TAHTEREVALLI
Yozgat'ın orta yeri saat kulesi
Bilesi de benim derdim bilesi
Ben olmuşum çırçır pınar lülesi
*Ziya'm yaşasın da beni öldürün*³⁴

Abbas Sayar'ın şiirindeki Halk şiiri ve halk kültürü ile ilgili ögeler burada verilenlerle sınırlı değildir. O, daha birçok şiirinde Halk

³¹ Sayar, age, S.54

³² Sayar, age,S.34

³³ <http://www.turkudostlari.net/soz.asp?turku=5389>

³⁴ Sayar, age, s.142

edebiyatı ve halk kültürüne ait unsurları fazlaca kullanmıştır. Bunda en önemli etken şüphesiz onun da bir köylü olması ve halk içerisinde yaşamasıdır.

Ölüm Teması

Ölüm, geçmişten günümüze Türk edebiyatında şüphesiz en çok işlenen konulardan biridir. Abbas Sayar da şiirlerinde ölüm temasına çokça yer vermiştir. O, şiirlerinde ölüm konusunu çeşitli şekillerde ele almıştır. İnsanın dünyada gerçekleştirmek istediği idealleri ve hayalleri vardır. İnsan bu ideallerini gerçekleştirmeden ölmeyi istemez. Onun için ölüm daima erkendir. Abbas Sayar için de bu böyledir. O birçok şiirinde ölümü dünyadan zamansız bir göç olarak değerlendirir. “Artık” adlı şiirinde Abbas Sayar, ölen insanı Allah’ın karşısına idealleri ve umutlarıyla çıkarır. Çünkü ölüm onu isteklerini yerine getiremeden yakalar. Ölümü hep erken olarak düşünen şair, şu dizelerle ifade eder düşüncelerini:

ARTIK

*İki taş arasında, iki dünya ortasında
Bir zaman meyvesi yetireceksin
Sonra kucaklayıp niyetlerini;
Tanrı'ya götüreceksin...³⁵*

İnsan ölümü hep erken olarak düşünse de, aslında ölüm kaçınılmaz bir sonudur. Zamanı geldiğinde her insan ölecektir. Zira hayat insana verilmiş bir emanettir. İnsan zamanı gelince bu emaneti sahibine teslim etmekle yükümlüdür. Abbas Sayar da “Memed’in Ölümü” adlı şiirinde bunun böyle olduğunu düşünür. Memed ölmekle emaneti sahibine teslim etmiştir.

MEMED’İN ÖLÜMÜ

*Tren gele dursun
Gökler kan ağlasın
Rüzgâr kudursun
Ecel gülmüştür.
İstasyon rampasındaki memet,
Teslim etmiştir emanetini rabbine,
Ölmüştür.³⁶*

Abbas Sayar “Hissesiz Oyun” şiirinde ölümü bir kaçış olarak değerlendirir. Dünyada çeşitli sıkıntılara maruz kalan insan için

³⁵ Sayar, age.s.46

³⁶ Sayar, age. S.36

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

ölüm aslında bu sıkıntılardan bir kurtuluştur. Ancak insan yine de ölmeyi istemez. Çünkü ölüm insan için daima ürkütücü gelir. Bunca sıkıntıya ve kedere rağmen hayat yine de güzeldir. Bu noktada Cahit Sıtkı'nın şu dizeleri hatıra gelir:

GÜN EKŞİLMESİN PENCEREMDEN

*Ne doğan güne hükmüm geçer
Ne halden anlayan bulunur
Ah! Aklımdan ölümüm geçer
Sonra bu bahçe, bu kuş, bu nur...
Pervam yok verdiğin elemden
Her mihnet kabulüm,
Yeter ki gün eksilmesin pencereden.*³⁷

“Hissersiz Oyun” şiirinde Abbas Sayar da bir an için dünyadan ve dünyanın verdiği sıkıntılardan kurtulmak ister. Ancak bunu başaramaz. O, dünya hayatı ve ölüm arasında gider gelir. Sonunda hayatı tercih eder.

HİSSESİZ OYUN

*Bitmeli bu hissesiz oyun
Alıp başımı gitmeliyim
Bırakmaması için beni
Gölgeme eyvallah etmeliyim

Ama nasıl yaparım insansız
Onlarla kurulmuş düzenim
Anlaşılan fazla geliyor başıma
Aklım benim*³⁸

Abbas Sayar, “Giderim” şiirinde ise ölüm konusunda biraz daha farklı düşünür:

GİDERİM

*Kara toprak çağırorsa içine;
Anlatacak derdi varsa giderim.
Karıymışım bir vefasız göçüne,
O ellerde merdi varsa giderim*

*Ruhumdan kopuyor, bu acı feryat,
Kıral olsam, sürsem eğer saltanat
Bağlayamaz beni kendine hayat,*

³⁷ Cahit Sıtkı Tarancı, *Bütün Şiirleri*, Can Yayınları, İstanbul, 1987, S.

³⁸ Sayar, *age*, s.41

*Maceranın ardı varsa giderim.*³⁹

Yukarıda verdiğimiz örnekte şairin dünyayı her şeye rağmen yaşanası bir yer olarak değerlendirdiğini söylemiştik. Ancak Abbas Sayar bu düşüncesinde de tutarlı değildir. Ölüm ve hayat hakkındaki görüşleri sürekli değişkenlik göstermektedir. Bir dizesinde her şeye rağmen yaşamak gerektiğini söyleyen şair, bir başka dizesinde bu hayattan bir an önce kurtulmak gerektiğini ifade eder.

Toplumsal Eleştiri

Abbas Sayar şiirlerinde, toplumun aksayan yönlerini biraz da ironik bir dille anlatmayı tercih etmiştir. İroni, şairin toplumdaki bu çarpıklıkları eleştirmek için kullandığı bir silahtır. İnsanlar yaşayış tarzları itibariyle sürekli bir çelişki içerisindeyler. Daima davranışlar ve söylemler birbiriyle çelişir. Örneğin, çok dürüst olduğunu söyleyen bir insan, hiç dürüstlikle bağdaşmayan yanlış bir davranışta bulunabilir. Bu davranışlar dinî yaşayışta da geçerlidir. Yaşayışında kendisiyle çelişen insanı şair şu dizelerle ironik bir dille anlatır:

*Gündüz oruç, gece kumar
Deli gönül cennet umar*⁴⁰

Abbas Sayar'ın eleştirdiği bir diğer mesele de toplumdaki eşitsizlik ve bozuk düzendir. Abbas Sayar şiirlerinde toplumdaki bu adaletsizliği ve eşit olmayan gelir dağılımını eleştiri malzemesi yapmıştır.

KAVŞAK

*Altında lüks araba Moda'da durur yatı
Sanki zaman durmuş da Anadolu'da Eti
Sen "menem, diğernist" de va'za koy merhameti*

*Ateş yok duman çıkar imamın sarığından
Kör de bulur Avanos'u desti çanak kırığından*⁴¹

Şair, toplumun büyük bir bölümü hayatını sefalet içerisinde geçirirken, diğer kısmının sanki hiçbir şey olmuyormuşçasına gününü gün etmesini eleştirir.

³⁹ Sayar, *age.* S.19

⁴⁰ Sayar, *age.* S.220

⁴¹ Sayar, *age.* S.202

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

TAHTİREVALLI

*Bir koyup on alana elbet her şey vız gelir
Ak borsa, kara borsa en güzel taviz gelir
Baş toprağa dayanır taşa ise diz gelir*

*Kemer sıkma, tahammül verir olundu salık,
Eller boş, mideler boş, yaşasın pahalılık...⁴²*

Abbas Sayar, Divan tarzında yazmış olduğu şiirlerinde de toplumsal meseleler üzerinde durmuş, bazı çarpıklıkları eleştirmiştir. Bu çarpıklıklar yerine göre sosyal eşitsizliklerdir, yerine göre ise inanç noktasındaki zafiyetlerdir. Şairin eleştirdiği bu çarpıklıklara yukarıda değindiğimiz için burada tekrardan ele almayacağız.

Sonuç

Abbas Sayar, şiirini oluştururken çeşitli kaynaklardan yararlanma yoluna gitmiştir. Farklı kaynaklardan yararlanıyor oluşu ya da bazı akımlardan etkilenmiş olması, onun kötü bir şair olduğu anlamına gelmemelidir. Zira çoğu şairler şiirlerini oluştururken başka kaynaklardan ya da akımlardan etkilenmişlerdir. Örneğin Tevfik Fikret Coppee'nin Ahmet Hâşim Fransız sembolistleri ve geleneğin usta şairi Şeyh Galip'in Yahya Kemal ise Heredia'nın etkisi altında kalmıştır. Ancak bu şairler beslendikleri kaynakların hakkını fazlaca vermişlerdir. Eğer öyle olmasaydı, günümüzde Türk şiiri denilince ilk akla gelen isimler yine bunlar olmazdı. Bu etkilenme hiçbir şekilde onların iyi şiir yazmalarına da engel teşkil etmemiştir. İşte tam bu noktada Abbas Sayar'ın da her ne kadar şairlik vasıflarıyla ön plana çıkmamış olsa da şiirin hakkını vermeye çalıştığı kanaatindeyiz.

KAYNAKÇA

SAYAR, Abbas , *Şiirler*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2002.

NECATİGİL, Behçet ,*Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*, Varlık Yayınları, İstanbul, 2003

TARANCI , Cahit Sıtkı, *Bütün Şiirleri*, Can Yayınları, İstanbul, 1987

ERDOĞAN, Kenan, *Niyâzî-i Mısri Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1998

MACİT, Muhsin , *Gelenekten Geleceğe Modern Türk Şiirinde Geleneğin İzleri*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2005

⁴² Sayar ,age. S.198

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/8 Fall 2009*

MACİT, Muhsin , *Nedim Divanı*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1997

KANIK, Orhan Veli, *Bütün Şiirleri*, Adam Yayınları, İstanbul, 2001

<http://www.turkudostlari.net/soz.asp?turku=5389>

<http://www.istanbulbirnokta.com/detay.php?yazi=632>

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*

Volume 4/8 Fall 2009